

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KARİKATÜR KULLANIMI¹

Yrd. Doç. Dr. Deniz MELANLIOĞLU

Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü

Arş. Gör. Esra Karakuş TAYŞI

Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü

Arş. Gör. Banu ÖZDEMİR

Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü

Özet

Yabancılara Türkçe öğretimi, gün geçtikçe alanını genişletmekte ve daha önemli bir hâle gelmektedir. Böyle bir durum ders işlenişine yönelik farklılıkları (görsel, işitsel araçlardan yararlanma, yöntem ve teknikteki çeşitlilik gibi) zorunlu kılmaktadır. Ders işleme sürecinde kullanılacak görsel unsurlardan biri de karikatürlerdir. Yabancılara Türkçe öğretimi derslerinde karikatürden, derse dikkat ve ilgi çekmek, öğrencileri karikatürdeki mizah unsurlarıyla derse motive etmek, karikatür aracılığıyla birtakım dil bilgisi, okuma, konuşma, yazma etkinlikleri yapmak, kültürlerarası iletişim yetisi kazandırmak amacıyla yararlanılabilir.

Bu çalışmanın amacı, karikatürden yabancılara Türkçe öğretiminde nasıl yararlanılabileceğine dair bir bakış açısı sunmaktır. Çalışma dört dil becerisi (dinleme, konuşma, okuma ve yazma) ile Türkçe dil bilgisi; yabancılara Türkçe öğretimi için hazırlanan ders kitaplarındaki konu tasnifi; diller için Avrupa ortak başvuru metni ve görsel unsurlardan biri olan karikatür ile sınırlıdır. Çalışmada alan yazın taraması yapılmıştır. Ele alınan konuyla ilgili olarak sınırlılıklarda belirtilen becerileri içeren kitaplar, yabancılara Türkçe öğretmeye yönelik hazırlanan ders kitaplarındaki konu tasnifleri ve diller için Avrupa ortak başvuru metni ele alınan konuyla ilgili taranmış; buna bağlı olarak yabancılara Türkçe öğretimine yönelik ders işleme sürecinde karikatürlerden nasıl yararlanılabileceğine dair öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkçe eğitimi, yabancılara Türkçe öğretimi, dil becerileri, karikatür.

THE USE OF CARTOONS IN TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE

Abstract

Teaching Turkish as a foreign language has been expanding and gradually becoming a more significant field. This necessitates making changes in terms of teaching (making use of audio-visual tools, variety in methods and techniques). One of the visual elements that can be used in teaching is cartoons. In Turkish as a foreign language courses, cartoons can be used in order to attract student's attention to the lesson, motivate the students by the help of humor in the cartoons, carrying out various grammar, reading, speaking and writing activities through cartoons and increasing intercultural communication competence.

The aim of this study is to present a perspective as to how cartoons can be utilized in teaching Turkish as a foreign language. The study is limited to subject classification in Turkish as a foreign language coursebooks, Common European Framework of Reference for Languages and one of the visual elements, cartoons. The study is based on a review of the literature. Course books for teaching Turkish as a foreign language as well as the Common European Framework were reviewed in terms of the subject classifications; accordingly recommendations as to how cartoons can be utilized in teaching the course have been presented.

Key Words: Turkish education, teaching Turkish as a foreign language, language skills, cartoons.

¹ Makale içerisinde kullanılan karikatürlerin çizerlerinin belirtilmesine dikkat edilmiş; çizerlerine ulaşılamayan karikatürlerde ise alınan internet sitesinin adresi verilmiştir.

Giriş

Bilginin sınırları aşan gücü, bilim ve teknolojinin ayak uydurulması zorunlu gelişimi ve bunlara bağlı olarak toplumların hayatında meydana gelen değişim, ana dilinden başka bir veya birden fazla dil öğrenmeyi zorunlu kılar hâle gelmiştir. Demircan (1990: 17) bu durumu, “*İnsanlar, toplumlar uluslararası bireysel ve kurumsal; ulusal düzeyde ticaret, ekonomi, siyaset, askerlik, bilim, çalışma, kültür, haberleşme vb. alanlarında türlü yoğunlukta ikili, çoklu olmak üzere her türlü ilişkinin kurulup yürütülebilmesi için ana dilinden başka uluslararası ortak dillerin öğrenilmesine de ihtiyaç duyarlar.*” ifadesiyle açıklamaktadır.

Yabancı dil, hem bireyler arası hem de uluslararası iletişimin giderek hız kazandığı günümüz dünyasında önemli bir yer tutmaktadır (Akkök, 2008:12). Bu nedenle yabancı dil öğretimi, çağdaş dünyanın toplumsal ihtiyaçları için bir gerekliliktir. Son yıllarda eğitim, ekonomik ilişkiler vb. nedenlerden dolayı yabancıların Türkçeye olan ilgi ve taleplerinde artış gözlenmektedir. Bu talebi karşılamaya yönelik olarak Millî Eğitim Bakanlığı, üniversiteler bünyesinde açılan dil merkezleri, TİKA, Yunus Emre Enstitüsü gibi kurumlar ve özel dersaneler çeşitli hizmetler vermektedir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesine ilişkin yapılan etkinlikler “temel”, “orta” ve “yüksek” olarak seviyelendirilmekte; bu seviyelere göre eğitim öğretim faaliyetleri düzenlenmektedir. Seviyelere göre hazırlanmış ders kitabı ve yardımcı kitaplar ile dinleme çalışmalarına yönelik ses kasetleri, CD vb. öğretimde kullanılmaktadır. İşitsel öğelerin dâhil edildiği bu süreçte gerektiğinde görsel unsurlardan da faydalanılmalıdır. Görsel unsurlar, nesne ya da varlıkların görsel kimliklerini tanıma, adlandırma ve bellekte yeri geldiğinde kullanmak için depolama gibi birtakım bilişsel süreçlerin harekete geçirilmesini sağlar (Sever, 2007:18). Görsel unsurlarla desteklenen öğretim uygulamalarının çok daha etkili ve başarılı olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle Türkçe öğrenen yabancıların derse aktif katılımını sağlamak, günlük hayatta karşılaşılan veya karşılaşılabilecek problemleri sorgulayarak çözüme ulaştırmalarını desteklemek amacıyla görsel araçlardan ders işleniş sürecinde yararlanılmalıdır. Ders işleniş sürecinde faydalanılacak görsel unsurlardan biri de içinde mizah ve eleştiriyi birlikte barındıran karikatürlerdir.

İtalyanca yüklemek, aşırı yüklemek anlamını içeren *caricare* kelimesinden Türkçeye geçen karikatürün çeşitli şekillerde tanımlandığı dikkat çekmektedir: Karikatür; insan ve toplumla ilgili her türlü olayı konu alarak abartılı bir biçimde veren, düşündürücü ve güldürücü resim (TDK, 2005); çizgi ile mizah yapma sanatı (Özer, 2007:19); bir şeyin bir kimsenin, bir olayın alaylı, insanı güldürecek ve güldürürken de düşündürecek abartılı bir biçimde çizilmiş resmi (Sever, 2007:18); gülmeceye dayalı görsel ileti (Durualp, 2006:41); mizahın çizgi yoluyla verilmesidir (Arık, 1997:69). Yapılan tanım ve nitelermelere bakıldığında “çizgilerle anlatma” ifadesinin ön plana çıktığı görülmektedir.

Çizgi, fikir ve ironi karikatürün temelindeki ana unsurlardır (Özkanlı, 2006). Her karikatüristin kendine özgü çizim tarzı vardır. Bu, onu diğerlerinden ayıran bir özelliktir. Fikir, konuyu tamamlayan karikatürün ruhunu ortaya koyan ve iletiyi, izleyiciye gönderen ögedir. Mizah ise karikatürün var olma nedenidir (Duc, 2004'ten Akt. Özkan, 2009:1).

Karikatür çok işlevli bir iletişim aracıdır. Sanatsal ve estetik işlevlerinin yanı sıra psikolojik, tarihsel, kültürel ve toplumsal işlevleri vardır (Örs, 2007:27). Karikatür bu fonksiyonlarını yerine getirirken herhangi bir dile ihtiyaç duymaz. Anlatmak istediğini (yazılı karikatürler olmakla birlikte), çizgilerle ifade eder. Selçuk (Akt. Uslu, 1999), karikatürün dili ile ilgili şunları söylemektedir: *“Karikatürün gücü, dilinin evrensel oluşundan kaynaklanıyor. Karikatürün hikâye, roman, şiir gibi çevirmene gereksinimi yoktur. Aracısız doğrudan okunabilir. Mizahla yüklü çizgilerin eğilimi, evrensel bir alfabeği oluşturur.”*

Karikatürün evrensel bir dile sahip olması, eğitim açısından bakıldığında olumlu bir durum olarak yorumlanabilir. Çünkü görüntülü iletiler, zihinde daha kolay çözümlenmektedir. İmgeler bireyin ilgi ve dikkatini daima canlı tutmaktadır. Bu bağlamda görsel bir iletişim aracı olarak karikatürün eğitim öğretim uygulamalarında kullanımı, başarılı sonuçlar sağlar (Örs, 2007:26). Öğrenci merkezli bir öğrenme ortamının oluşabilmesi için karikatür gerekli bir unsurdur.

Eğitimde mizah, öğrenme sürecine sosyal, psikolojik ve bilişsel açılardan katkıda bulunur (Ersoy ve Türkan, 2010:98). Karikatürdeki mizah, onu resimden ayıran özelliktir. Bu özellik de karikatürün eğitimde kullanılması ya da kullanılabilceğini akla getiren tek sebeptir (Göker, 2007:32). Uslu (2007:15) ise karikatürden niçin yararlanılması gerektiğini şu şekilde ifade etmektedir:

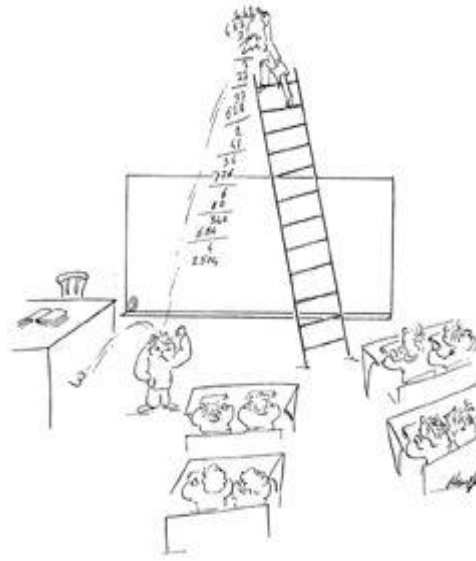
“Eğitimin amacına ulaşmasında birçok unsurun yanı sıra kullanılan araç ve gereçler de büyük önem taşır. Yeterince anlaşılmamış olsa da karikatür sanatı, eğitim sürecinde çok önemli bir yere sahiptir. Eğitimde karikatürün bir araç olarak kullanılmasının gerekliliği ve önemi, karikatür sanatının özelliklerinden kaynaklanmaktadır.”

Karikatür, öğrencilerin konuya ilgi duymasını, odaklanmasını ve konuyu merak ederek içeriğe ilişkin farklı fikirlerle derse başlamasını sağlayacaktır. Öğrenciye en sıkıcı gelen konular bile karikatürün içerdiği mizah özelliği sayesinde öğrencilere kolayca kavratılabilir. Karikatür sanatında öne çıkan düşünme, çözme, yorumlama, sonuca ulaşma etkinlikleri aynı zamanda eğitimin de amaçları arasındadır. Derslerde karikatür kullanımı da bu amaçlara ulaşmada iyi bir yol olabilir.

Öğretmen, önceden belirlediği karikatürleri yorumlamak için o karikatürlerin konusuyla örtüşen farklı bilgiler edinir ve bunları yeri gelince öğrencileriyle paylaşır. Fakat önemli olan öğrencilerin karikatürü yeniden üretebilmesidir. Karikatürün sanatçı tarafından çizilmesi birinci üretim, öğretmenin dersten önce karikatürü yorumlaması ikinci üretim, aynı çalışmanın sınıfta öğrencilerle birlikte ele alınarak

yorumlanması ise üçüncü üretim olarak değerlendirilir (Efe, 2005: 15). Karikatüre iki açıdan bakılabilir: Birincisi karikatüre bakıldığında görülen çizgilerin ifade ettiği görsel, ikincisi ise karikatürdeki çizgilerin arkasındaki anlam. Buradan hareketle karikatürün bir eğitim aracı olarak nasıl ele alınacağı, bir örnekle şu şekilde açıklanabilir:

Karikatür 1:

(Çizer: Hasan Efe)

Karikatürdeki düz okunma: Karikatür, bir sınıftaki matematik dersinde öğretmenin tahtada problem çözmekte olduğunu gösteriyor. İşlemin uzamasıyla çözüm tahta dışına çıkıyor. Öğretmen de merdivenle bu çözümü sürdürmek istiyor. Bu çözüm sırasında rakamlardan biri ayakta bulunan bir öğrencinin başına düşüyor. Diğer öğrenciler de dersi dikkat ve şaşkınlıkla izliyor.

Karikatür diliyle okuma: Çözümü zor olan problemler sınıfta hem öğretmeni hem de öğrenciyi zorlar. O zaman öğretmen sınıfa girmeden önce derste anlatacaklarını önceden planlamalı, öğrencilerin karşısına derse hazır bir şekilde çıkmalıdır. Karmaşık ve zor olan konular öğrencilerin başına adeta bir taş gibi düşer, onların öğrenmesini engeller (Efe, 2005:17).

Yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi çizgilerle anlatılan iletilerin anlaşılabilmesi için öğretmen, öğrencilerine rehberlik etmelidir.

Farklı alanlarda karikatürün bir eğitim aracı olarak derslerde kullanımına yönelik çalışmalara oldukça fazla rastlanmaktadır. Türkçe eğitimi için konunun ele alınışı ise oldukça sınırlıdır. Özer (2007:24), özellikle yabancı dil, sosyal bilgiler,

tarih, coğrafya gibi alanlarda karikatürün iyi bir eğitim aracı olabileceğini belirtmektedir. Karikatürlerden Türkçe eğitiminde nasıl yararlanılacağı üzerine yapılan çalışmaların; Türkçe eğitiminde karikatürlerden nasıl faydalanılabileceği (Sever, 2007), yazılı anlatım becerisinin geliştirilmesi (Üstün, 2007) ve Türkçe öğrenen yabancılara kültürün nasıl aktarılacağı (Özkan, 2009) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu çalışmada ise yabancılara Türkçe öğretirken, dil becerileri boyutunda, karikatürlerden nasıl yararlanılacağı üzerinde durulmaktadır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, görsel öğelerden biri olan karikatürden yabancılara Türkçe öğretiminde nasıl yararlanılabileceğine dair bir bakış açısı sunmaktır.

Sınırlılıklar

Çalışma dört dil becerisi (dinleme, konuşma, okuma ve yazma) ile Türkçe dil bilgisi; yabancılara Türkçe öğretimi için hazırlanan ders kitaplarındaki konu tasnifi; diller için Avrupa ortak başvuru metni ve görsel unsurlardan biri olan karikatür ile sınırlıdır.

Yöntem

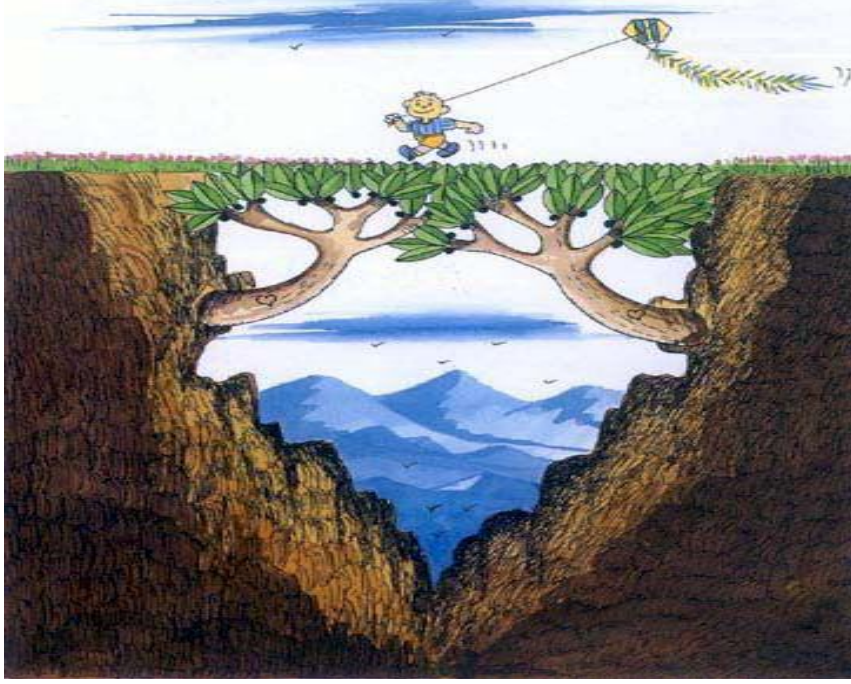
Çalışmada alan yazın taraması yapılmıştır. Ele alınan konuyla ilgili olarak sınırlılıklarda belirtilen becerileri içeren kitaplar, yabancılara Türkçe öğretmeye yönelik hazırlanan ders kitaplarındaki konu tasnifleri ve diller için Avrupa ortak başvuru metni ele alınan konuyla ilgili taranmış; buna bağlı olarak yabancılara Türkçe öğretimine yönelik ders işleme sürecinde karikatürlerden nasıl yararlanılabileceğine dair öneriler sunulmuştur.

Yabancılara Türkçe Öğretiminde Karikatür Kullanımı

Yabancılara Türkçe öğretimi derslerinde karikatür, derse dikkat ve ilgi çekmek, öğrencileri karikatürdeki mizah aracılığıyla derse motive etmek, karikatür aracılığıyla birtakım dil bilgisi, okuma, konuşma, yazma etkinlikleri yapmak, kültürlerarası iletişim yetisi kazandırmak amacıyla kullanılabilir.

Türkçe derslerinin ilk aşamasını genellikle kullanılan alfabenin öğretimi oluşturmaktadır. Öğrencilere harfler verilirken o harfle başlayan kelimelerden de örnekler tahtaya yazılır. Öğrencilerin hiç Türkçe bilmediği ya da çok az bildiği düşünülürse örnek olarak sunulan somut anlamlı kelimeler bile soyut kalacaktır. Bu durumu önlemek için karikatürler kullanılabilir.

Karikatür 2:

(Çizer: Fethi Develioğlu)

Karikatür 2'den hareketle öğrencilere harflerle birlikte şu kelimeler kazandırılabilir: ağaç, ağız, ayakkabı (A-a); bacak, bir, bulut, burun (B-b); çiçek, çorap (Ç-ç); dağ, dal, diz, dudak (D-d); el (E-e); gökyüzü, gömlek, göz (G-g); kalp, kol, kök, kulak, kum, kuş (K-k); uçurum, uçurtma (U-u); yaprak (Y-y).

İlerleyen derslerde yine aynı karikatürle renkler öğretilbilir: Mavi, sarı, beyaz, kahverengi, pembe, yeşil, siyah. Böylece öğrenci kelimeleri ve renkleri somut bir şekilde görecektir, anlamlandırılacak; ikinci aşamada da kullanacaktır.

Diller için Avrupa ortak başvuru metninde işlenecek ilk konunun "tanışma" olduğu belirtilmektedir. Yabancılara Türkçe öğretim kitaplarına bakıldığında bu konunun görsellerle (fotoğraf ve resimler) de desteklendiği görülmektedir. Ders kitaplarındaki diyaloglar "Benim adım, Ayrat. Senin adın nedir?" şeklinde kalıp ifadelerle verilmektedir. Elbette Türkçeyi öğrenmeye yeni başlayan yabancılar için bu, oldukça uygundur. "Tanışma" eylemi ifade edilirken bireysel etkileşim tam anlamıyla açıklanamaz. Karikatür 3, bu konuda Türkçe öğretmenine yardımcı olabilir.

Karikatür 3:

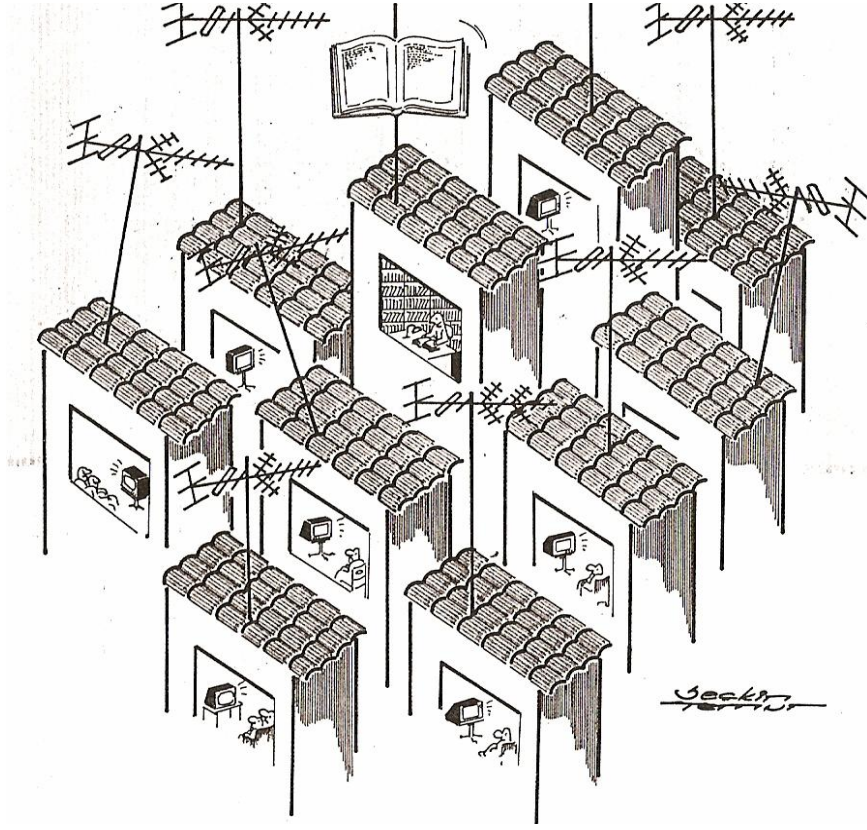
(Çizer: Bülent Oktay)

Karikatür 3'te iki kişi tokalaşmakta; bu sırada da bütün maskelerinden arınmaktadır. Öğrenciye, tanışma sırasında bireylerin nasıl bir davranış sergilenmesi gerektiği, bu görselden hareketle verilebilir.

Karikatür, her şeyden önce görsel bir metindir (Efe, 2007:47). Dil becerilerine yönelik etkinliklerde de karikatürler kullanılmalıdır.

Dinleme: Dinleme, konuşan ya da sesli okuyan bir kişinin vermek istediği mesajı, tam olarak anlayabilme becerisi (Özbay, 2006:5); işittiğini anlamak amacıyla dikkat harcamak ve bir sonuç çıkarmak için konuşmayı izleme (Göğüş, 1978: 228) şeklinde tanımlanmaktadır. Genelde yabancı dil öğrenen bireylerin özelde ise Türkçe öğrenen yabancıların en zor gelişen becerilerinden biri dinlemedir. Konuşmaların akıcı olması, çıkarılan seslerin tam olarak tanınmaması, ifadelerdeki bilinmeyen kelimelerin sayısının çok olması gibi etmenler, dinleme sürecini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle dinlenen materyale uygun görsellerle desteklenen bir dinleme sürecinin daha verimli olacağı söylenebilir. Öğrenci konuşmanın ya da okunan metnin bir kısmını anlamlandıramasa dahi görsel sayesinde anlamada yaşadığı eksiklikleri tamamlayacaktır. Örneğin okuma alışkanlığını konu alan bir dinleme metni kullanılırken aşağıdaki karikatürden yararlanılabilir. Öğrencilerin ilgi ve dikkatlerini dinlenecek metne yoğunlaştırmak için metni dinlemeye başlamadan önce karikatürde ne anlatılmak istendiği sınıf ortamında tartışılıp daha sonra metin dinletilebilir.

Karikatür 4:

(Çizer: Seçkin Temur)

Konuşma: Bireyin hayatı boyunca edindiği bilgi, görüş, izlenim ve düşüncelerini karşındakilere sözlü olarak aktarmasına konuşma denir (Sallabaş, 2011:4). Türkçe öğrenen yabancıların konuşma becerisinde karşılaştıkları güçlüklerin başında sesletim problemi gelmektedir. Kelimelerin doğru şekilde seslendirilememesi, konuşmanın akıcılığını, hoş giderliğini ve anlamlılığını yitirmesine neden olmaktadır. Bunun için sözlü anlatım çalışmalarına önem verilmelidir. Bu çalışmalar sırasında karikatürler kullanılırsa sınıfta farklı görüşlerin tartışıldığı bir konuşma ortamı yaratılabilir.

Öğrencilerin konuşma becerilerini geliştirmek için Karikatür 5 kullanılabilir. Öğrencilere,

“ 1. Karikatürde neler görüyorsunuz?

2. Karikatürdeki yazıyı okudunuz mu?

3. Karikatürde ne anlatılıyor?” gibi sorular sorup yönlendirmelerde bulunarak onların karikatür hakkındaki düşünceleri alınabilir.

Karikatür 5:

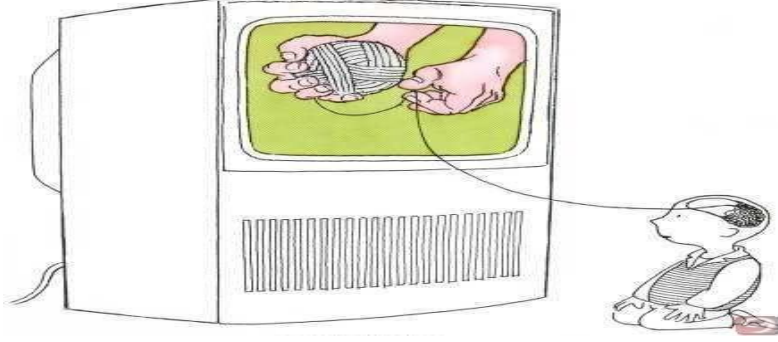

(Çizer: Nezih Danyal)

Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni'nde genel yetenekler başlığı altında verilen *Sosyokültürel Bilgi* içerisinde günlük yaşam (yiyecek-içecekler, ulusal bayramlar, boş zaman etkinlikleri); yaşam şartları (barınma olanakları); kişiler arası ilişkiler (aile yapısı ve aile bireyleri arasındaki ilişkiler, iş ortamındaki ilişkiler); değerler, inanışlar ve tutumlar (meslek grubu, sağlık, kurumlar, sanat, mizah); beden dili; toplumsal gelenekler (misafir ağırlama, giyecekler, vedalaşma); törensel davranışlar (doğum, evlilik, ölüm, kutlamalar, festivaller, danslar) yer almaktadır. Bunların öğrenciye aktarımında karikatürler, Türkçe öğretmene yardımcı olacaktır (MEB, tarihsiz:97-98).

Okuma: Okuma bir yazının harflerini, sözcüklerini tanımak ve bunların anlamlarını kavrama (Göğüş, 1978:60); gözlerin ve ses organlarının çeşitli hareketlerinden ve zihnin anlamı kavrama çabasından oluşan etkinliği (Arıcı, 2008:6) şeklinde tanımlanabilir. Okuma öğrencinin düşünme ve kavrama gücünü geliştirir. Güneş (2007:256)'e göre karikatürler, öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırır. Başlangıç düzeyindeki okuma metinlerinde görsel unsurların yer alması diğer iki seviyeye oranla daha önemlidir. Bilinmeyen kelimelerin anlamlarının görselden hareketle tahmin edilmesi, görselin yorumlanmasıyla metnin ana fikri ve konusunun tahmin edilmesi gibi hususlarda karikatür kullanılabilir.

Karikatür 6:

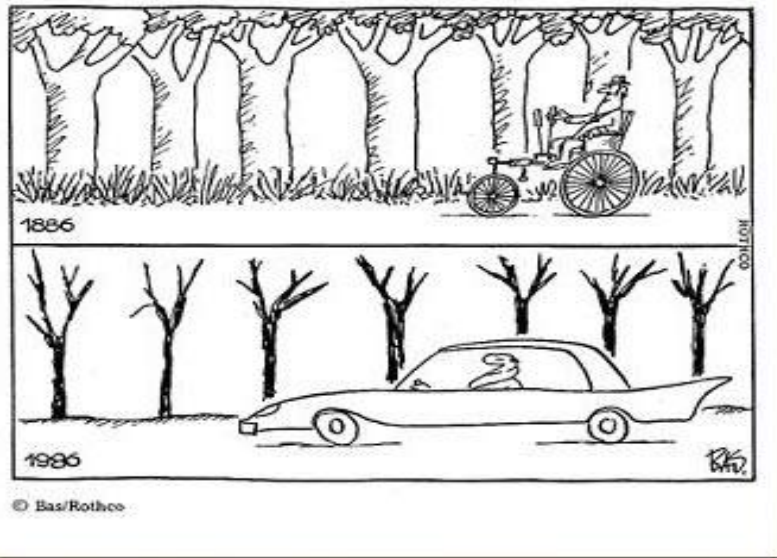

(<http://www.9sn.net/resim/Televizyonun-etkileri.jpg>)

Televizyonun çocuk üzerindeki olumsuz etkilerini anlatan Karikatür 6, medya veya çocuk eğitimiyle alakalı bir metnin görseli olarak verilebilir.

Yazma: Duygu, düşünce, istek ve olayların belli kurallara uygun olarak birtakım sembollerle aktarılmasına yazma denir (Özbay, 2007:115). Beceriler içinde en son edinileni yazmadır. Bu beceride bireyler ana dilini kullanarak kendilerini ifade etmekte güçlük çekerken ikinci dil ediniminde bu durum daha da zorlaşmaktadır. Öğrencilerin kendilerini Türkçeyle doğru ve anlaşılır bir biçimde ifade etmelerini sağlamak için yazma etkinlikleri çeşitlendirilmelidir.

Karikatür 7:

(<http://www.adergi.com/blog/wp-content/dosya/karikatur1.jpg>)

Karikatür 7'den yola çıkarak farklı yazma etkinlikleri düzenlenebilir:

Etkinlik 1: Karikatürden hareketle aşağıdaki yarım bırakılan metni tamamlayınız.

Ahmet bisikletini bıraktı. Kendine güzel bir araba aldı. Sonra

.....
.....

Etkinlik 2: Yukarıdaki karikatürden hareketle ağaçların olmadığı bir dünyada nasıl zorluklar yaşayacağımıza ilişkin bir yazı yazınız.

Dil becerilerinin yanı sıra dil bilgisi konularının öğretiminde de karikatürlerle etkinlikler düzenlenebilir. Öğrencilerin zorlandıkları Türkçe dil bilgisi konuları belirlenip onlara yönelik hazırlanacak etkinliklere karikatürler eklenebilir. Dil bilgisi konuları, soyuttur. Dil bilgisi konularının öğrenilmesi için somutlaştırma yapılmalıdır. Somutlaştırma yapılan dil bilgisi konularında öğrenme kalıcı hâle gelir. Yabancıların öğrenmede zorlandıkları konular arasında başlangıç düzeyi için isim tamlamaları; orta ve ileri düzey içinse fiilimsiler sayılabilir. Her iki konunun öğretimine yönelik olarak aşağıdaki etkinlikler uygulanabilir.

Karikatür 8:

(Çizer: Mahmut Karatoprak)

Etkinlik 1: Yukarıdaki karikatüre bakarak boş bırakılan yerleri uygun ekle doldurunuz.

parkın kapı.....

araba..... tekeri

merdiven basamak.....

çocuk sayı.....

Birinci etkinlikle öğrencilerin belirtili ve belirtisiz isim tamlamalarını oluşturan ekleri tanıyıp tanımadıkları; ekleri biliyorlarsa bile uygun boşluklara getirip getiremedikleri tespit edilebilir.

Etkinlik 2: Aşağıdaki boşluklara uygun fiilimsileri getiriniz.

Ayakta duran çocuk

Simit sat..... çocuk

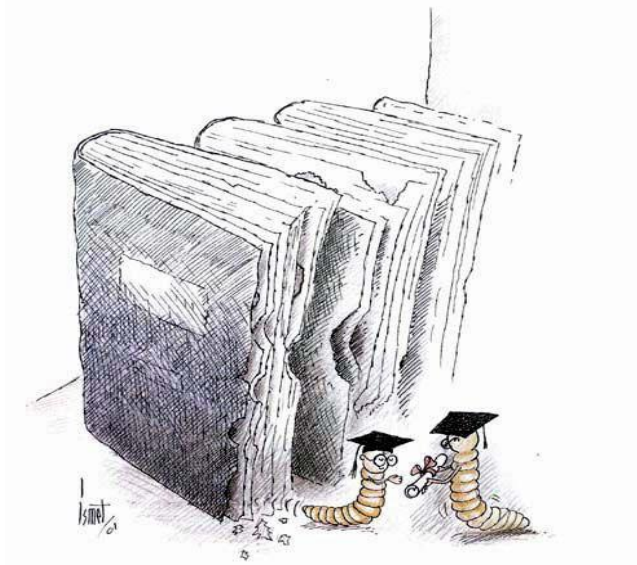
Boya yap..... çocuk

Açık ol..... kapı

İkinci etkinlikle “-an” sıfat fiil ekinin işlevi kavratılabilir. Diğer sıfat-fiiller ya da fiilimsiler için de buna benzer etkinlikler düzenlenebilir.

Yabancılara Türkçe öğretiminde amaç, öğrencilere sadece birtakım kelimeleri öğretmek değildir. Öğrenciye Türk dili ile Türk kültürünü yeterli ölçüde kazandırmaktır. Çünkü Türkçeyi severek öğrenen bir yabancı, Türkiye'nin kültür elçisi durumuna gelmektedir (Barın, 2003:312). Türk kültürünü, öğrencilere vermek için öncelikle dilin kalıplaşmış ifadeleri (deyim ve atasözü) öğretilmeye çalışılır. Bilindiği üzere dilin kalıplaşmış ifadelerinin gerçek anlamlarından ziyade mecaz anlamları ön plandadır. Öğrencinin bu mecaz anlamı kavraması için Türk dilinin inceliklerine hâkim olması gerekir. Soyut anlamlı bu ifadeler görsellerle somutlaştırılırsa anlam kurma sürecinde bir problem yaşanmayacağı düşünülmektedir.

Karikatür 9:

(Çizer: İsmet Lokman)

Örneğin, “kitap kurdu” deyimini, Karikatür 9 yardımıyla öğretilir. Öncelikle öğrencilere karikatürde gördükleri anlattırılır; kendi dillerinde çok kitap okuyanlar için ne gibi nitelermeler yapıldığı tartışılır. “Kitaplar eskidikçe ve tozlandıkça sayfaların arasına birtakım canlılar yerleşir ve kitapların sayfalarını yemeye başlar.” şeklinde karikatürün sunduğu gerçek anlam açıklanır. Türkçede bu kelime grubunun bu anlamda kullanılmadığına dikkat çekilir. Nasıl o küçük canlılar kitapların sayfalarını yiyorsa çok kitap okuyan insanların da kitap sayfalarını hızlı bir şekilde okuyup bitirdiği ifade edilir. Çok kitap okuyan insanlara “kitap kurdu” dendiği çıkarımında bulunmaları sağlanır.

Karikatür, insanı konu edinir. Bu nedenle karikatür kültürel değerleri, inançları, normları, yasaları iletmede önemli bir rol üstlenir. (Örs, 2007:28). Türk milleti denildiğinde akla ilk gelen özelliklerden biri misafirperverliktir. Türkçede de bu özelliği yansıtan pek çok kalıplaşmış ifade bulunmaktadır.

Karikatür 10:

(Çizer: Selçuk Erdem)

Karikatür 10'da “Tanrı misafiri” ifadesi geçmektedir. Öğrencilerden önce konuşma balonlarını okumaları istenir. Okuma balonlarındaki ifadelerden ne anladıkları sorgulanır. Dikkatleri, “Tanrı misafiri”ne çekilir. Bu sözden ne anladıkları ya da bu sözün ne anlama geldiği sorulur. Tartışma ortamı yaratılır böylece öğrencilerin konuşma etkinliği de yapmaları sağlanır. Daha sonra anlam (TDK, 2005), “Tanınmayan, çağrılmadan kendiliğinden gelen konuk.” şeklinde verilir. Öğrencilerin kelime grubunu cümle içinde kullanmaları teşvik edilerek anlamın ne ölçüde anlaşıldığı değerlendirilir.

Yabancılara Türkçe öğretiminde karikatürle incelenen alanlar dışında da farklı etkinlikler yapılabilir. Bununla beraber görsel öğelerin yanı sıra farklı duylara hitap eden etkinlikler de planlanmalıdır.

Sonuç

Karikatürler, yabancıların Türkçeye olan ilgisini artırıp meraklarını sürekli kılabilir; anlama ve anlatma becerilerinin kullanılması için doğal ortam yaratabilir; incelenen metnin iletisini destekleyen görsel bir metin olarak dinleyiciye, okuyucuya hizmet verebilir (Sever, 2007:20-22); eleştirel düşünme becerilerini geliştirebilir. Karikatürler, anlama ve anlatmanın gerçekleşmesinde “uyaran, harekete geçiren” görevini üstlenir.

Türkçe öğretmeni, işleyeceği konuyla ilgili karikatürleri, mizah dergilerini, gazeteleri, süreli yayınları, karikatür koleksiyonlarını, internet sitelerini, karikatür sergilerini ve albümlerini tarayarak bulabilir. Karikatürlerin seçiminde dikkat edilmesi gereken unsurlar; amaca, konuya ve öğrenciye uygunluk şeklinde sıralanabilir. Yapılan bu tarama ve etkinliklerin sonucunda şu öneriler getirilebilir.

Öneriler

1. Türkçe öğretiminin karmaşık ve soyut olan konularının öğretiminde karikatür gibi görsel araç gereçlerden faydalanılmalıdır.
2. Temel seviyede, yazı içermeyen karikatürler kullanılmalıdır.
3. Etkinlikler için belirlenecek karikatürlerin siyasi ve cinsel bir içerik taşımamasına dikkat edilmelidir.
4. Belirlenecek karikatürlerin Türk kültürüne uygun olmasına özen gösterilmelidir.
5. Etkinliklerde öğrencilere karikatürdeki unsurlara ilişkin sorular yöneltilmeli ve öğrencilerin karikatürü yeniden üretmesine izin verilmelidir.
6. Karikatürün ne zaman kullanılacağını doğru tespit etmek gerekir.
7. Karikatürlerin kullanımında hedef kitleye görelilik ilkesi göz önüne alınmalıdır.
8. Karikatür, resim, fotoğraf gibi görsel materyallerin analizi için Türkçe öğretmenleri hizmet içi eğitimden geçirilmelidir.
9. Yapılan bu çalışmada karikatürün yabancılarla Türkçe öğreten sınıflarda nasıl kullanılabileceğine dair bir bakış açısı kazandırmak amaçlanmıştır. Bu alanda araştırmacılar tarafından uygulamalı çalışmalar yapılmalıdır.

Kaynakça

- Akkök, A. E. (2008). *Yabancı Dilde İmgesel Anlamalı Dil Öğelerinin Öğretimi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Arıcı, A. F. (2008). *Okuma Eğitimi*. Ankara. PegemA.
- Arık, M. B. (1997). *1980 Sonrası Türkiye’de Yaşanan Toplumsal Değişim ve Karikatürün Değişen İşlevi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Barın, E. (2003). “Yabancılara Türkçenin Öğretiminde Temel Sözvarlığının Önemi”. *Türklük Bilimi Araştırmaları*. (13). 311–317.
- Demircan, Ö. (1990). *Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri*. İstanbul: Ekin Yayın-Dağıtım.
- Durualp, E. (2006). *İlköğretimde Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karikatür Kullanımı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Efe, H. (2005). *Karikatür ve Eğitim (Karikatür Sanatının Eğitimdeki İşlevi)*. İzmir: Etki Yayınevi.
- Efe, H. (2007). *Karikatür ve Edebiyat*. İzmir: İlya Yayınları.
- Ersoy, F ve TÜRKAN, B. (2010). “İlköğretim Öğrencilerinin Çizdikleri Karikatürlerle Yansıttıkları Sosyal ve Çevresel Sorunların İncelenmesi”. *Eğitim ve Bilim*, 35 (156). 96–109.
- Göğüş, B. (1978). *Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Göker, Y. (2007). “Karikatürün Eğitimde Kullanılması”. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, (84), 29–34.
- Güneş, F. (2007). *Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Örs, F. (2007). “Eğitim ve Karikatür”. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 84, 26–28.
- Özbay, M. (2006). *Bir Dil Becerisi Olarak Dinleme Eğitimi*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özbay, M. (2007). *Özel Öğretim Yöntemleri –II*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özer, A. (2007). “Karikatür ve Eğitim”. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 84, 19–25.
- Özkan, A. P. (2009). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Derslerinde Kültürlerarası İletişim Yetisi Kazandırma Amaçlı Karikatür Kullanımı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Özkanlı, R. (2006). *Görsel Bir Dil Olarak Resim ve Karikatür İlişkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.

Sallabaş, E. (2011). *Aktif Öğrenme Yönteminin İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Konuşma Becerilerine Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Sever, S. (2007). "Türkçe Öğretiminde Karikatürün Kullanılması-I". *İlköğretmen Eğitimci Dergisi*, 11, 18-23.

Türkçe Sözlük (2005). TDK: Ankara.

Uslu, H. (1999). "Karikatür Sanatı ve Karikatür Ürünleri". *Denizli Sempozyum Metinleri*. <http://www.huslu.8k.com/yazi1.htm> (Erişim Tarihi: 12 Ekim 2011).

Uslu, H. (2007). "Eğitimde Karikatür". *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*. (84). 15-18.

Üstün, Ö. (2007). *Ortaöğretim Üçüncü Sınıfta Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Karikatür Kullanımının Yazılı Anlatım Öğretimine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.